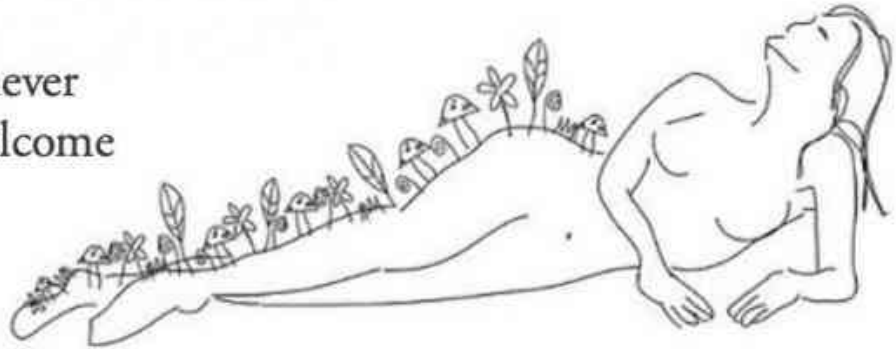

Lyrik og integration

[Jakob Brønnum](#) Publiceret 22/02/2019

the next time he points out
the hair on your legs is growing back
remind that boy
your body is not his home
he is a guest
warn him to never
outstep his welcome
again

- rupi kaur

DAGENS POV // KULTUR – For nylig bragte The Guardian den forbløffende engelske statistik for bogåret 2018. Den kunne fortælle, at der var solgt [1,3 mio. digtsamlinger](#). Ganske vist var næsten en million af dem skrevet af Rupikaur, men selv 350.000 digtsamlinger er ikke småting. Hvad sker der? Poesien viser endnu engang sit grænseoverskridende væsen, fastslår Jakob Brønnum.

For det første har vi glæden af endnu en udløber af en form for postkolonial skønlitteratur, som tidligere har givet os forfattere med engelsksproget og asiatisk baggrund, som bl.a. Amitav Ghosh og Hanif Kureshi. [Rupikaur](#) er canadier med sikh-baggrund, hendes forældre emigrerede for 22 år siden, da hun var fire.

Hendes første bog, der har solgt mere end 2.5 millioner eksemplarer, Milk and Honey (2015, 210 sider), virker ikke umiddelbart som om det nødvendigvis er nogen stor digtsamling, digt for digt betragtet. Det går ofte over i det aforistiske:

“I can’t tell if my mother is
terrified or in love with
my father it all
looks the same” (s. 40)

Er det en generel tendens eller et pludselig udbrud af digtlængsel og poesitrang? Også i Danmark har man ind i mellem set et pludselig udbrud af digte. Vita Andersens [Tryghedsnarkomaner](#) i slutningen af 1970’erne gav startskuddet til en bølge af prosadigtere, der solgte rigtig godt, [Kristen Bjørnkjær](#), [Lola Baidel](#) og andre. I de senere år har vi set det med den tragiske skæbne som [Yahya Hassans](#) forfatterskab indtil videre ser ud til at få, efter en kolossalt talentfuld indledning.

Det sker således ind i mellem. Rupi Kaur’s digte er i slægt med Lolas Baidels, en form for ”poesibog” i betydningen en ung piges notesbog, om den ømme kærlighed og den svære selverkendelse. Men det behøver slet ikke gå i den retning. Vita Andersen og Yahya Hassan er som bekendt langt mere rå.

Jeg indlagde mig uvisnelig hæder, da vores forholdsvis læsende – efter vore dages målestok *meget* læsende – 14-årige udbrød, at hun ønskede sig Rupi Kaur og jeg gik ned på mit kontor og hentede den.

Jeg havde købt den, fordi jeg er næsten endnu mere afhængig af lyrik end af kaffe og chokolade og aldrig forlader hjemmet uden. Og naturligvis ikke havde kunnet undgå at lægge mærke til Kaur. Når jeg ser mit datter med bogen, forstår jeg endnu klarere, hvad det er. Det er de korte og de lidt længere udbrud, kombineret med Kaur’s egne tegninger, og fremfor alt friheden hun har, når hun går mellem emnerne på en livsbekræftende måde.

Livs-browsing

Det er en form for livs-browsing, der er meget overbevisende. Man skal ikke langt ind i bogen, før man set omridset af hele forfatterpersonens verden, samtidig med at man bruger hvert digt som trædesten. Det kan

konkurrere med Snap-Chat, Instagram, Facebook, Pinterest og Twitter.

Bogen er inddelt i fire emnekredse, The Hurting, The Loving, The Breaking, The Healing. Det er ikke sikkert, vores datter ser de overbevisende linjebrud, som Kaur har i det digt, jeg citerede før. Her er det igen:

“I can’t tell if my mother is
terrified or in love with
my father it all
looks the same” (s. 40)

Der opstår subliminale (man kan også bare kalde det poetiske) understrømme i en linje som ”my father it all”, der bærer sin egen vægt i forhold til hele digtet og uddyber det elegant, universelt, kærlighedsfuldt og med stor sproglig klarhed: “Min far det hele,” står der. Hvad? Min far er det hele, fylder det hele, bestemmer det hele?

Prøv at sammenligne det med en tilsvarende læsning af digtets 1. linje: ”I can’t tell if my mother is.” “Det er ikke til at sige, om min mor findes”. Så står der at faderens er alt og moderen måske ikke findes.

Moderen kan ikke få lov at være så meget menneske, at man kan skelne mellem rædsel og kærtegn hos hende fortæller digtet. De to linjer jeg trak ud, bliver to åndeløse udsagn om at være og dominere, om magt overfor kærlighed, om kærlighedens skrøbelige væsen og om frihed og kærlighed som hinandens forudsætninger. Den optimale udnyttelse af digtets muligheder for linjebrud uddyber digtets tema. Hvor god en digter har man lov til at være i sin debut!

Digte som livsform

Også meget etablerede digtere i litterær forstand rammer fra tid til anden en streng, der giver en tone fra sig, der runger gennem hele det læsende publikum. Søren Ulrik Thomsens ”Det bedste og det værste”, der improviserer over en amerikansk digters arbejde med samme tema, er

kommet ud til et meget stort publikum, ligesom flere af Pia Tafdrups digtsamlinger. Det gælder også Michael Strunge, Klaus Rifbjergs “Under vejr med mig selv” (1956) og “Amagerdigte” (1965) og lidt mindre kendte digtere som den delvise arbejderdigter [Lean Nielsen](#).

Og ikke mindst den vildt abstrakte og fuldstændigt vidunderlige “Det” (1969) af Inger Christensen, der solgte 25.000 eksemplarer og opnåede den ære at komme med i DR’s ugentlige satireprogram Hov-Hov, hvor Ulf Pilgaard prøvede at købe den i en boghandel, men ikke kunne huske titlen. Den bør ligge på enhver natbord.

Sproget er et levende væsen, der vokser i alle mennesker og forener os, om det så skal være lovløst, ja endda fredløst. Lyrikken er dets budbringer!

Der er imidlertid i det hele taget en større interesse for lyrik for tiden, end der længe har været. Det er den digitale tryktechnik, der har reddet genren digtsamling, eftersom de mange nye små forlag ikke skal sælge mere end 100 eksemplarer, ind i mellem færre, for at få pengene hjem.

I årene inden den digitale tryktechnik brød igennem var det mere end almindelig svært at få sine digte udgivet på almindelige forlag, hvis man led af dens slags tilbøeligheder. Storleverandøren Borgens Forlag pakkede sammen, Brøndums forlag ligeså og det var i nogle år i slutningen af 1990’erne og begyndelsen af de nyt århundrede ved at være lige lovlig langt mellem digtene.

Det er dog stadig sådan, at der er langt til forståelsen af digtet som en anden livsform. Lyrikken antyder langt mere end andre former for tekst, og den antyder ikke på samme måde. De fleste mennesker har ikke problemer med, at de udtrykker sig rasende upræcist i taleform, men kræver til gengæld at skriftsproget skal være præcist, endimensionelt og klart.

De har desuden opgivet lyrikken i skolen, fordi lærerne transponerede den akademiske fortolkningsform, de havde lært på universitetet mere eller mindre direkte som eksamenspensum og glemte at sige, at digtet viser hen til en helt anden livsform. Der skal også meget til, at man smager på madretter, man en gang for alle har bestemt sig for, man ikke bryder sig om.

Digtet og forbrugerismen

Det kræver også, at man skal få den tilbudt. De fleste digte kommer næsten ikke ud over rampen til det læsende publikum. Dels anmelder aviserne ret få, dels anmelder de bogbloggerne i almindelighed slet ingen, dels har Danmark en relativt svag tidsskriftkultur med helt, helt få lyriktidsskrifter, og endnu færre litteraturtidsskrifter, der dækker lyrikken systematisk.

Desuden vurderer bibliotekernes indkøbsanbefalinger bøgerne i "let" og "svær", dvs. meget abstrakt eller slet ikke abstrakt lyrik, og man oplever derfor at virkelig interessante og vigtige bøger, der kræver mere end almindelig fordybelse for at give sine kvaliteter fra sig, indkøbes i 8-10 eksemplarer i det samlede biblioteksvæsen.

Det er virkelig kedeligt, at læserne derved ikke bliver tilbudt den lidt mere fordybelseskævende lyrik på også mindre biblioteker i mindre byer, hvor der endda sjældnere findes boghandlere. Det er muligvis endda umoralsk, fordi det rummer en slags leflen for en laveste fællesnævner og en overgivelse til et ideal om lånertal, der tilhører markedsmekanismernes verden. Således tilbyder det offentlige primært mainstreamlitteratur og bliver derved samtidig konkurrenceforvridende i forhold til den smalle litteratur.

Litteraturen og særligt poesien kan overhovedet ikke eksistere på de betingelser. Den bliver knust af vægten under præstationskravet. Den kan noget helt andet. På den måde bliver digtet en del af forbrugerismen, hvor alting er flygtigt og hele tiden skal fornyes, fremfor at vise vejen ind i noget vigtigere og dybere i tilværelsen, nemlig det sted, hvor alting er flygtigt og samtidig stadigt.

Det sted, hvor flygtigt ikke er ledsaget af følelsen af uopfyldt begær efter ting eller nye drømme om nye ting, men i stedet rummer sansningen af livet i øjeblikket.

En ung engelsk lyriker, der selv sælger godt, Charly Cox, [sætter ord på](#), hvad det er poesien kan lige nu: “We’re all so stressed out. We’re so confused, so lonely. Poetry is an incredible form of solace. If you encounter something in a poem that you feel you’re feeling, it is a freeing, lovely experience.” (“Vi er alle stressede. Vi er forvirrede. Poesi er en ufattelig trøst. Møder du noget i et digt, som du mærker, du selv føler, er det en frisættende, hengiven oplevelse.”)

Det kan se svært ud, men det er ikke svært. Det kræver blot noget, forbrugerismen ikke bryder sig om, fordi det ikke kan forenes med markedets mekanismer og ideologi: Tålmodighed, fordybelse, lytten til ord og åndedræt.

Kaur fanger noget i øjeblikket, som tiltaler unge mennesker. Hun er ikke den første. Det sker som sagt ind i mellem og der har været andre, som har gjort det samme. Den geniale engelske romantiker [John Keats](#) (hvis lejlighed kan beses umiddelbart til højre for Den spanske trappe i Rom), og formentlig den tyske romantiker [Heinrich Heine](#).

[Emily Dickinson](#) har fået et meget stort publikum efter sin død med digte, der minder en del om Kaur, korte, på grænsen til det fyndige, skønt Dickinson generelt er langt mørkere og mere afmægtig i sin længsel:

Wild nights – Wild nights!
Were I with thee
Wild nights should be
Our luxury!
Futile – the winds –
To a Heart in port –
Done with the Compass –
Done with the Chart!
Rowing in Eden –

Ah – the Sea!
Might I but moor – tonight –
In thee!

Digtning og fællesskab over grænser

En eksempel på, hvad digtet kan – og nu bliver det lidt alvorligt, ærgerligt nok – er at det kan skabe integration, hvor der ingen er. Fællesskab mellem lande og kulturer.

Tidligere udkom der på særligt Borgen og Gyldendal løbende strømme af oversat lyrik og man kunne ofte finde antologier med snit af digte fra lande, der kun i størrelse kunne sammenlignes med Danmark og aslene derfor var interessante poetisk set.

I de senere år har Arena forsøgt sig med antologier af ny poesi fra Island, Sverige og Polen, men der er ikke kommet mere. Det Poetiske Bureaus Forlag er det, der holder fanen højt med en række udgivelser fra de små sprog, heri blandt græsk.

For nylig er udkommet en meget overbevisende antologi med hele 43 digtere fra Bosnien-Hercegovina. Bogen rammer lige ned i det dynamiske sted, hvor unge og ældre digtere digter efter en krig, om at finde sig selv som poesi, som menneske, som nation.

Antologien Ny lyrik fra Bosnien-Hercegovina (2018, 646 sider) er skabt af redaktørerne og oversætterne Thorvald Berthelsen, Jane Kabel og Milena Rudež. Digtene har en afmagt, der ind i mellem modsiges af en fandenivoldskhed. Her digtet Hånden, april, maj, 1992 af [Bicera Alkadic](#) (f. 1939). Hun har boet i Sarajevo fra 1947 og hun har set det hele:

”Hånden ville ikke
skrive.
Den opførte sig som en
fornærmet hund.
Rullede sig sammen,

smøg sig ind til kroppen.
Hånden, den godmodige pote.
Forstod den det ikke?
Eller ville den ikke efterlade sig spor
efter det hjernen, øjet og øret
var begyndt at forstå?
Den fantastiske hånd,
magtens og afmagtens pote,
der kan se
selv i blinde.”

Digte og integration

Enhver har set, hvordan den siddende regering under indflydelse fra Dansk Folkeparti har vendt integrationstanken til hjemsendelsesnormen, senest med omdøbning af integrationsydelse til [hjemsendelsesydelse](#). Man er gået fra inklusion til eksklusion. Det er sket i lyset af de store indvandringsbølger, både af folk, der har akut nød og folk, der kommer fra samfund med meget ringe infrastruktur.

Man kan være helt enig i, at samfundet skal hjælpe flygtning til at rejse hjem (og den danske stat har nogle virkelig attraktive og meget konstruktive hjemsendelsesordninger), men problemet er, at forskningen viser, at det i almindelighed først sker efter omkring 25 år, hvad de højrenationale kræfter ikke har tålmodighed til at vente på.

De har ikke poesens tålmodighed, men forbrugerismes rastløshed i deres menneskesyn. I mellemtiden skaber lovgiverne ikke et trygt hjem, men en tilstand, der ikke engang kvalificerer til det, den store renaissancedigter [Dante](#) kaldte Limbo, eftersom Limbo var det tålelige sted i Helvede, hvor mennesker kom, der ville have været kristne, hvis de havde levet under kristendommen. Vore flygtninge og migranter fra samfund uden tryghed, får et No Man's Land. Som en har sagt – i [en dokumentarfilm om flygtningekrisen](#): Det er værre end at sidde i fængsel, for der har man i det mindste en hverdag.”

Hvad gør lyrikken? Hvad siger lyrikken, som lever i sproget og af sproget? Den er hamrende ligeglad. Den skaber integration alligevel. Den kan slet ikke lade være. Sproget er et levende væsen, der vokser i alle mennesker og forener os, om det så skal være lovløst, ja endda fredløst. Lyrikken er dets budbringer!

Tranquebar boghandel i det indre København har (blandt sine mange spændende forfatterarrangementer) [21. marts et arrangement med tre lyrikere](#), der skriver på dansk, men selv har indvandrerbaggrund. De har for relativt nyligt udgivet deres første digtsamlinger: Özcan Ajrulovski med "Jeg vågner op som fremmed," Nilgün Erdem med "Pudder og ph.d.er – Feministiske digte fra mine tyvere" og Burcu Ebru Habibi med "Alt det et suk ikke fortæller."

Sidstnævnte bringer mindelser om Vita Andersen. Bogen handler om at kæmpe sig ud af en overgrebssituation og være menneske med respekt for sig selv:

"Underkastelse

Ingen må vide det

Ingen må vide det

Ingen må vide det

Ingen vil tro på mig

Ingen vil tro på mig

Ingen vil tro på mig

Stemmen siger

Bid hans hånd

Bid hans hånd

Bid hans hånd

Bid hans beskidte befamlende hånd

Riv hans sener og blodårer ud

Og bær dem som sløjfer i dit lange, bølgede hår" (s. 10)

Gentagelsen minder om et eller andet, gør den ikke? Minder den om popmusik? Minder den om de amerikanske San Francisco-digtere som Kerouac og Ginsberg? Muligvis, men mere end noget er den et stiltræk fra

den mellemøstlige og arabiske digtverden, hvor digte, der ser gange korte ud, under oplæsning bliver længere og til sidst lange, fordi digteren så at sige ciselerer dem med gentagelser.

At komme ud af et overgreb med respekten i behold er næsten umuligt for et kvinde i en traditionel mellemøstlig kultur, fordi æres-koderne lader så meget af en kvindes ære bero på mandens, familjens og andres vilje. Ærestabet kan virke skæbnebestemt.

Integrationen synes nærmest (poetisk) fuldendt, når Habibi – frit mellem mellemøstlige digtformer og europæiske normer – digter om at bryde ud af sådanne mønstre og blive et individ:

”Der kommer en dag
I alles liv
Hvor vi må lægge en plan
Tro på
At der ingen skæbne findes
Tage skæbnen i egen hånd
Der kommer en dag
I alles liv
Hvor vi må søge de drømme
Vi end ikke turde drømme om
Der kommer en dag
Hvor vi vil væk
Fra alle de fangekældre
Vi har levet og sovet i
Der må komme en dag
I mit liv
Hvor jeg beslutter mig for at sejre
Der må komme en dag
Hvor jeg beslutter mig for at leve
Der kommer en dag...” (s. 27)

Samtidig er det helt åbenlyst almengyldigt. Det er noget, vi alle sammen kan finde plads til i det indre landskab, sådan som poesien kan være og

ofte er. Hvis det lykkes en at give den den tålmodighed den fordrer.
Modtage det nærvær den tilbyder.

Rupi Kaur: Milk and Honey (2016). Dansk oversættelse: Mælk og honning,
Lindhardt & Ringhof, 2018, 204 sider, 149,95

Rupi Kaur: The Sun and Her Flowers (2017). Dansk oversættelse: Solen og
hendes blomster, Lindhardt & Ringhof, 2018, 248 sider, 149,95)

Thorvald Bertelsen (et al.) (red.): Ny lyrik fra Bosnien-Hercegovina – Det
poetiske bureaus forlag – Bureauets Lommebibliotek, 648 sider, 200 kr.

Burcu Ebru Habibi: Alt det et suk ikke fortæller – Det poetiske bureaus
forlag 2018, 167 sider, 200 kr.

*Arrangementet i Tranquebar boghandel: 'NYDANSK POESI' – OR
NOT! 21/03/2019, Klokken 19.00. Billet á 50,- gennem billetto.dk*

Topfoto: Rubi Kaur. Pressefoto.